

Opštemetološke teme (antropologija za studente demografije)

Prof. dr Miloš Milenković
Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Odeljenje za etnologiju i antropologiju

Tradicionalna koncepcija metodologije

Tradicionalna metodologija nauke se, po definiciji **ne** pita:

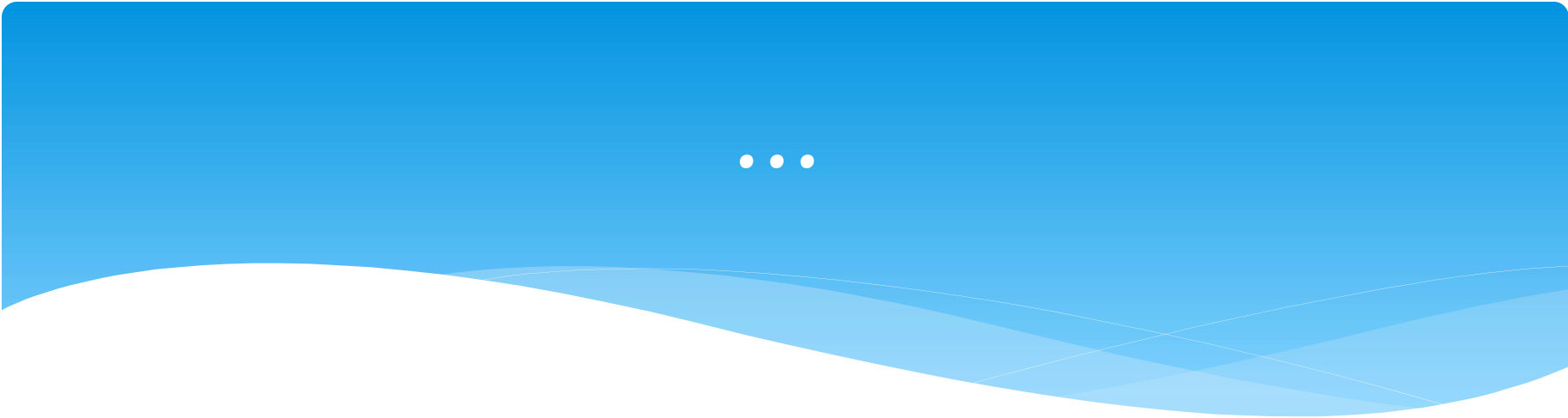
- * da li stvarnost postoji (to prepušta metafizici, teologiji, umetnosti i popularnoj kulturi)
- * da li je stvarnost uopšte moguće proučavati (to prepušta teoriji saznanja/epistemologiji)

Tradicionalna metodologija se ograničava na:

- a) logičku i
- b) epistemološku analizu naučne prakse, radi normiranja pravog/boljeg istraživanja

Metodološke sličnosti i razlike među naučnim poljima i disciplinama

- * Sličnosti i razlike najlakše je da uočite kada analizirate različit status prethodno pomenutih temeljnih metodoloških pretpostavki, za koje se tvrdilo da važe za sve nauke, u različitim naučnim poljima
- * Prirodne nauke u užem smislu (fundamentalne nauke) i danas u praksi počivaju na temeljnim metodološkim postulatima (iako su oni prvo dovedeni u pitanje u filozofiji fizike)

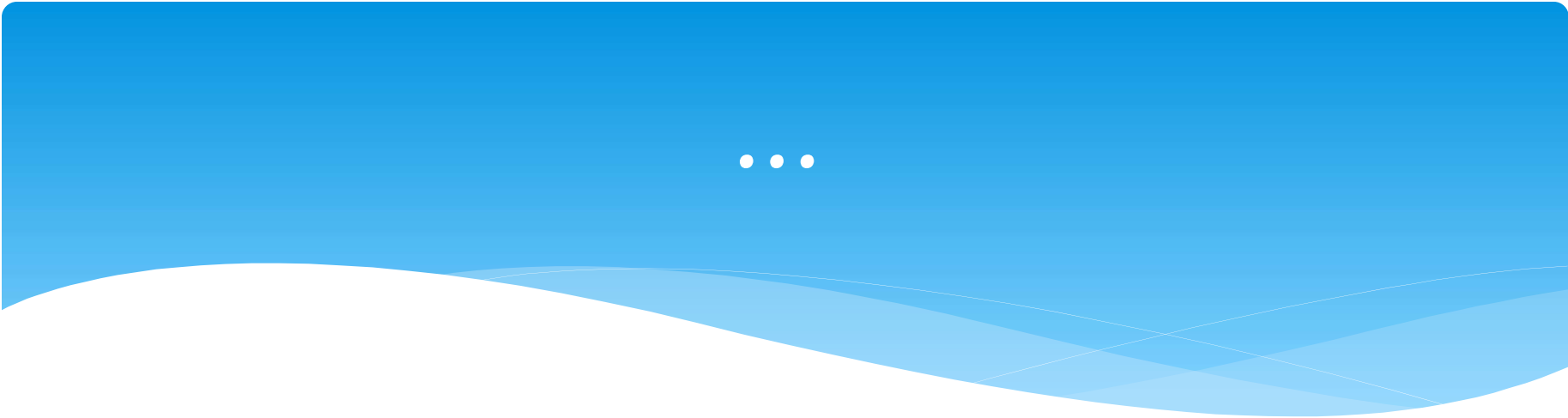

...

- * Biomedicinske nauke, Društveno-humanističke nauke i Tehničko-tehnološke nauke odavno su se odvojile od tradicije neupitnih metodoloških postulata, svako polje iz različitih razloga (paradoksalno, do toga smo došli proučavajući istoriju prirodnih nauka)
- * Transformacija nauke u „istraživanje“, o kojoj ćemo više govoriti dalje tokom kursa, ova tri polja je odvojila od tradicionalne koncepcije metoda, pa njihove metodologije istraživanje sagledavaju multiperspektivno – **objektivnost, proverljivost, sistematičnost, preciznost i opštost imaju različita znanjenja u različitim naučnim poljima i disciplinama**

Kako da odaberete pristup i mentora u zavisnosti od prethodnih znanja, sklonosti i ciljeva?

- * **Nisu svi metodi za svakoga** – neko je skloniji egzaktnim pokazateljima (pravilnostima, trendovima, pa i zakonitostima) a neko razumevanju jedinstvenosti i neponovljivosti konteksta, situacija pa i samih individua
- * Na širokoj lepezi od statističkog zaključivanja do metodološkog individualizma, Vi nećete birati konkretan pristup (ponavljam – sugerisaće ga mentor) ali to ne znači da na opšteobrazovnom predmetu ne treba da se okvirno upoznate s time šta sve postoji u metodološkoj ponudi

...

- * U tom procesu upoznavanja i učenja, steći ćete znanja o nauci i naučnom istraživanju koja posle možete da prenesete (obrazovna funkcija metodologije)
- * Refleksija o načinima bavljenja naukom, iskustvo pokazuje, značajno koristi pri samoizgradnji ličnosti naučnika/nastavnika (vaspitna i samovaspitna funkcija metodologije)

Važna poenta – interdisciplinarnost kao šuma pristupa i kao izgovor za površnost

- * **Ne gubite se u multidisciplinarnosti** – postoji velika verovatnoća da takvo Vaše istraživanje neće dati rezultat (ili da ćete „otkriti toplu vodu“)
- * Dobra nauka ima svoj metod, karakterističan za polje, disciplinu ili uže težište istraživanja – **interdisciplinarnost je često beg i izgovor**
- * Sklonost da se „pobegne od svoje discipline“ posebno je primetna kod studenata na početku studija i na kraju, u periodu pisanja završnih radova
- * Na vreme, odmah na početku studija, osvestite da demografija ima svoju istoriju, institucije, teorije i metode, a posebno se uvek setite da ima svoju društvenu funkciju, da je disciplina za sebe

Metodološke specifičnosti i izazovi interdisciplinarnih, multidisciplinarnih i transdisciplinarnih (IMT) istraživanja

- * Osnovni problem predstavlja **nesamerljivost među disciplinama** – one su se tokom razvoja nauke i njenog odnosa prema vanakademske kontekstima međusobno veoma udaljile, tako da je „prevođenje“ među njihovim teorijsko-metodološkim jezicima kao prevođenje među prirodnim jezicima
- * Kontraintuitivno, IMT istraživanja nisu uvek teža – IMT timovi su „skuplji“ i pod pritiskom kratkih rokova za isporučivanje rezultata prinudno zanemaruju metodološke komplikacije (koje se prisustvom mnogih disciplina samo umnožavaju) i **fokusiraju se na rezultat**
- * Ipak, usmerenost na rezultat zahteva dobru koordinaciju, što nije uvek lako kada treba odrediti ko će voditi projekat i čiji metod će preovladati (**problemi međudisciplinarnih, međuinstitucionalnih i interpersonalnih surevnjivosti**). Razmislite, da li je baš lako da fizičar prihvati vođstvo historičara, i obrnuto? Ili etnolog - psihologa 😊...

- * **Globalna transformacija nauke u istraživanje** (usmerenost na van-naučne umesto na unutar-naune ciljeve) **favorizuje jednostavnost pristupa i primenljivost rezultata** (usmerenost ne ka nauci samoj nego ka cilju, koji je po pravilu generisan u nekom izvanakademsom kontekstu). Iako naučnici imaju prirodnu sklonost da pišu jedni za druge, sve jači društveni pritisak da „opravdaju novac poreskih obveznika“ usmerava nauku ka problematici koju većina naučnika pre samo pola veka ne bi ni smatrala naukom!
- * Jednostavnost se postiže preovladavanjem kvantitativne metodologije, numeričke redukcije proučavanih pojava, stavljanjem naglaska na primenljivost rezultata, a primetni su i **segmentiranje i spektakularizacija rezultata** (više o tome na času o etici istraživanja)
- * Upravo u ovakvoj opštoj naučnoj klimi **statistika**, kao prividno univerzalno primenljiva na sve naučne discipline i njihove predmete istraživanja, postaje spona među disciplinama – **neka vrsta naučnog esperanta**

Različite preovlađujuće metodološke norme među različitim naučnim poljima, disciplinama i pod-disciplinama

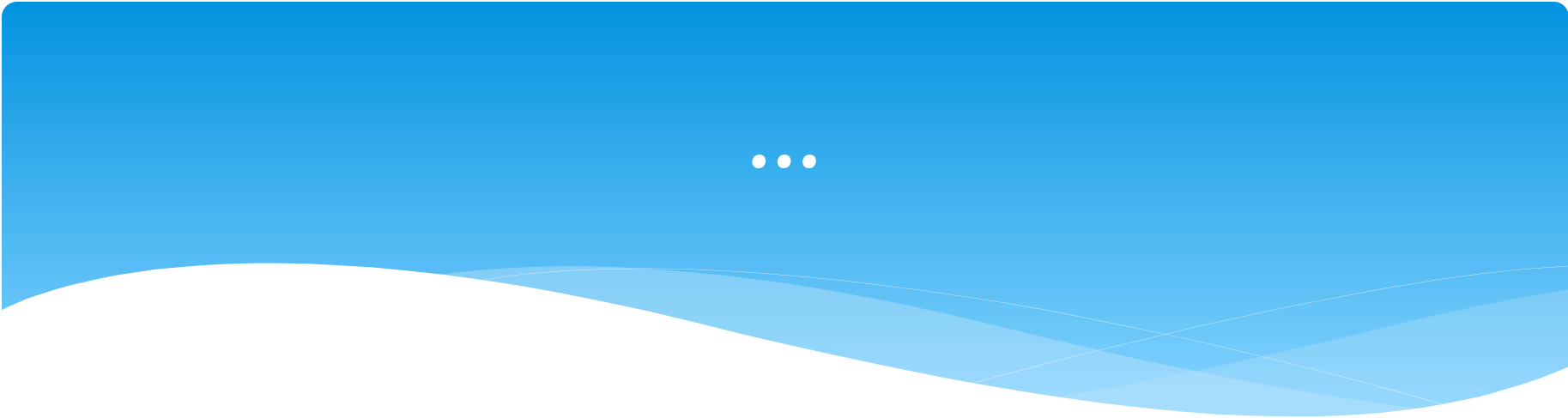
- * U okviru istog naučnog polja (npr. u DHN) dve discipline mogu imati gotovo potpuno različite metodološke norme. Na primer, ono što se u eksperimentalnoj psihologiji smatra „minimumom naučnosti“ (otkrivanje pravilnosti u ponašanju putem statističkog zaključivanja kao garanta objektivnosti), u kulturnoj antropologiji se smatra nasiljem nad proučavanima i njihovim ličnim interpretacijama sopstvene kulture (neobjektivna reduktivna intruzija u sam predmet proučavanja)
- * S druge strane, postoje pod-discipline koje pripadaju različitim naučnim poljima a imaju gotovo identične metodološke norme (npr. bioarheologija jej svrstana u DHN a mnogo je bliža geologiji i paleontologiji, koje i same pripadaju tehničkim odnosno biološkim naukama)

- * Uvek imajte na umu da je reč o dominantnim obrascima ponašanja naučnika u okviru neke discipline (naravno da postoje individualne i grupne varijacije, metodološki sporovi unutar samih disciplina i sl.)
- * **Kada postoji metodološki pluralizam, odlučujuća je reč mentora!** Možda Vam ovo zvuči konzervativno, ali kao studenti prvo pokažite da ste nečim ovladali, pa ga onda menjajte...

Savet: dok studirate, poštujte zatečene norme...

- * Metodološku normu discipline u kojoj se specijalizujete usvojićete kroz predavanja i praksu tokom samih studija
- * Najznačajnije primere metodološke norme svoje discipline pronaći ćete u člancima i knjigama mentora i profesora sa studijskog programa
- * Mentorski pogled na metodološku normu je presudan: **u metodološkom smislu „nema drugog boga do mentora“**. Mentor odgovara za Vaš rad ali ga istovremeno i verifikuje – mentor definiše naučnu realnost, njene granice, pravila, rokove i dr. Usaglašavanje s mentorom (ne misli se na slepu poslušnost) je ključ efikasnog studiranja!

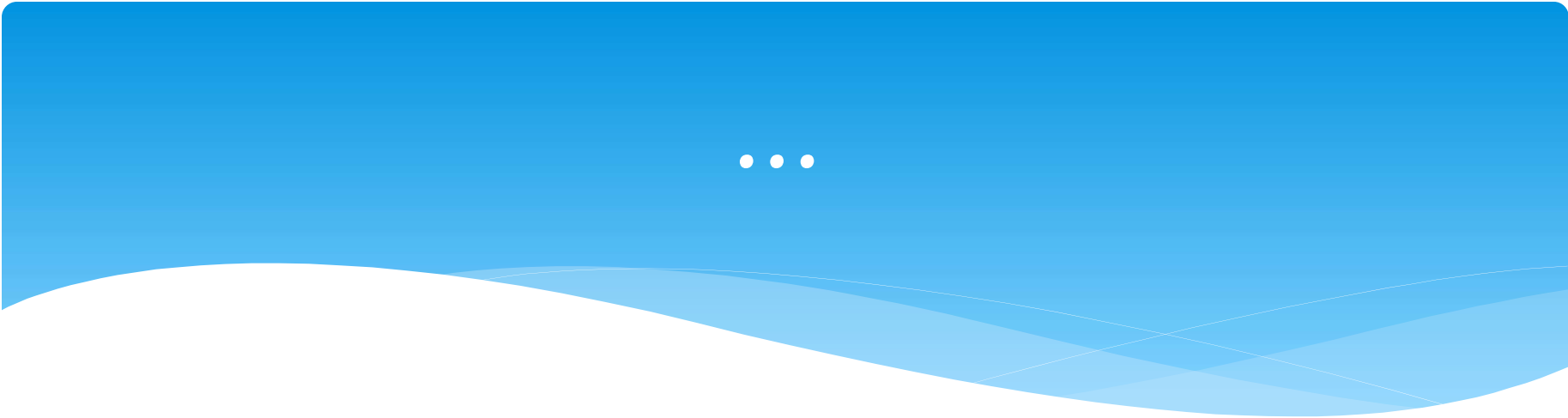

...

- * Izaberite mentora, između ostalog, i prema ličnim afinitetima i sopstvenim shvatanjima karaktera discipline koju studirate
- * **Preispitivanje metodoloških normi ostavite za kasnija istraživanja** (na primer, na doktorskom nivou) – naučite prvo nešto da biste stekli legitimitet da ga preispitujete (što je pozitivna karakteristika metodološkog „konzervativizma“ ili „akademizma“)
- * Tradicionalne metodološke norme objektivnosti, proverljivosti, sistematičnosti, preciznosti i opštosti, uz poštovanje etičkih stadarda, morate prvo da „ispoštujete“ kako biste se kvalifikovali da ih kasnije eventualno preispitujete

Posebno važna tema: da li su društveno-humanističke nauke uopšte nauke ako ne koriste statistiku?

- * Može li nauka ne biti kvantitativno zasnovana?
- * Problem istorijski ranijeg zasnivanja prirodnonaučnog znanja u odnosu na druga naučna polja („prve“, „fundamentalne“ nauke)
- * Mit o korespodenciji istraživača i stvarnosti pomoću metoda prirodnih nauka (priroda ne komunicira, makar ne očigledno, pa nema utiska da istraživač menja stvarnost)

...

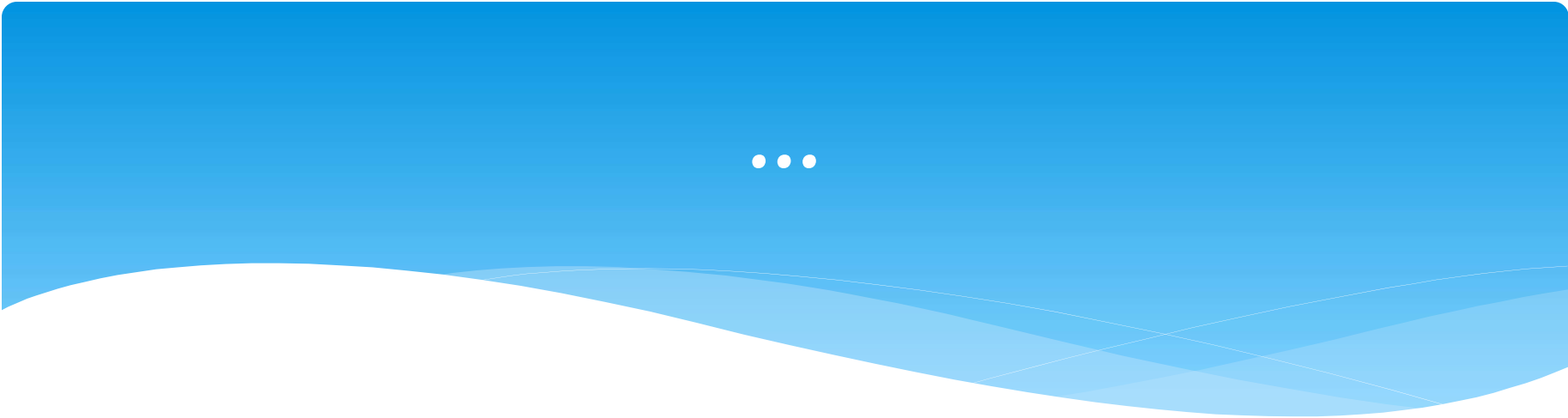
- * Prividna pouzdanost merenja i brojanja - šta kažu sami matematičari?
- * Metodološki redukcionizam (fizikalizam)
- * Neoscijentizam i kvantofrenija
- * brojevima, tabela i grafikonima protiv populizma

Antropologija na preseku društvenih i humanističkih nauka

- * Humanistika nastoji da razume proizvode ljudske kulture, bilo savremene (terenski i medijski izvori) ili u prošlosti (arhivski i drugi istorijski izvori), relativno kontekstu u kojem su nastali
- * DHN neguje kritičko mišljenje i ključna je za održavanje ili i unapređivanje dostignutog nivoa demokratije i ljudskih prava
- * To je posebno važno ukoliko nameravate da se posvetite radu u obrazovanju – obrazovanje za sve postoji upravo zahvaljujući humanistici!

Metodološki pluralizam – vrednost po sebi ili kraj nauke? ...

- * Mnogi kritičari metodološkog pluralizma dovodenje u pitanje zanatskog karaktera nauke vide kao njen „kraj“
- * Tradicionalni pogled na metod podrazumeva da se on isključivo „ima primenjivati a nikako preispitivati“

...

- * Tradicionalni pogled na nauku vidi je po modelu prirodne nauke („jedinstvo metoda“)
- * Bilo koje proučavanje metoda (osnovno polje metodologije, i opšte i pojedinačnih disciplina) tu se smatra štetnim pa i destruktivnim

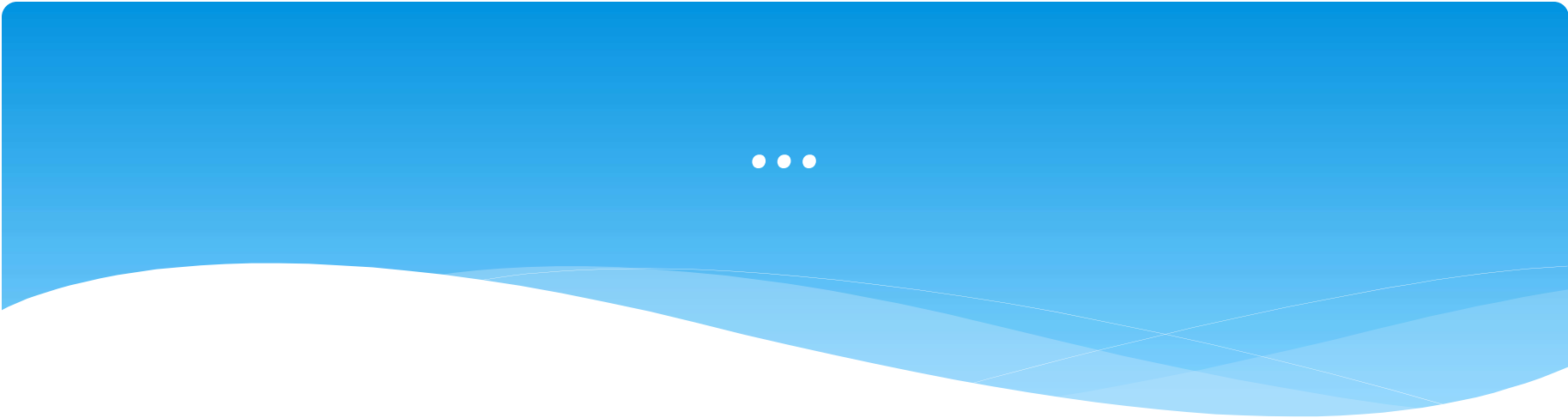
Opšti praktični aspekti danas obrađenih tema

Izučavanje metodologije ima brojne van-metodološke posledice:

- * Vaspitno-obrazovne
- * Naučno-istraživačke
- * Profesionalne (institucionalne, javne, medijske...)

Značaj metodologije za profesionalni život

- * Obrazovno-vaspitni sistem u svojim mnogim vidovima zasnovan je na pretpostavkama pouzdanosti nastavnih sadržaja i objektivnosti – svemu tome uči nas upravo metodologija
- * Metodološki pluralizam i multiperspektivnost – značaj za sazrevanje u savremenom društvu i razumevanje njegovog demokratskog uređenja
- * Metodološka kultura kritičkog samounapređivanja – značaj za neautoritarno poimanje sebe i sopstvenog društva

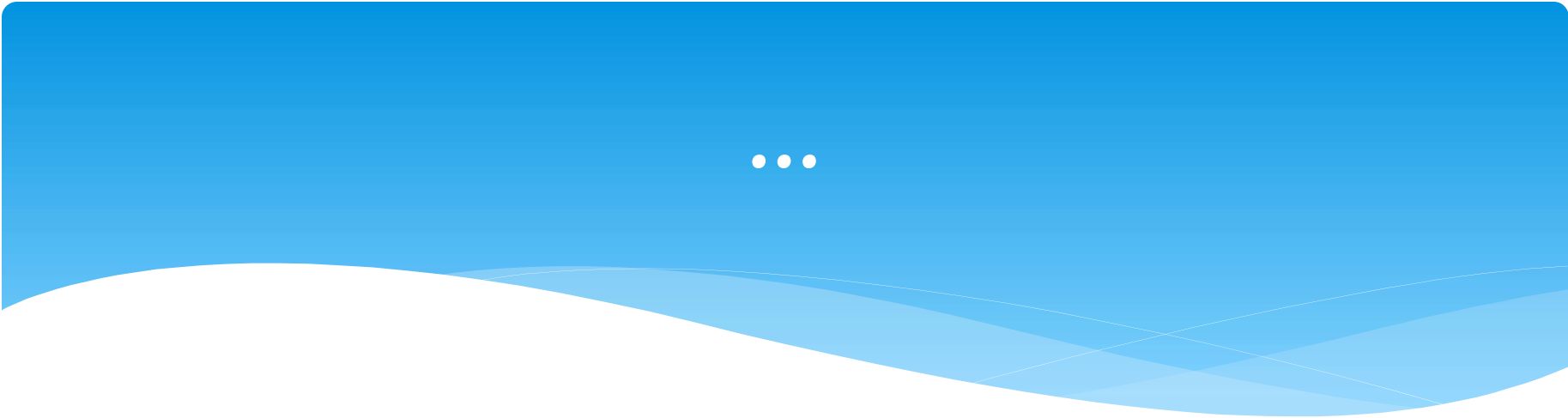

...

- * Metodološki argumenti o napretku nauke – značaj za razvoj poverenja u nauku nasuprot magiji, posebno važno u doba retradicionalizacije
- * Učenjem metodologije učite da kombinujete znanja i perspektive različitih naučnih polja i disciplina, što olakšava rad s različitim tipovima „korisnika“ Vaših znanja

Ako želite da se u budućnosti bavite naukom...

- * Priprema na diplomskom, pa kasnije na stručnom (master) nivou za naučni (doktorski) nivo
- * Sposobnost da se kritički a ne dogmatski sagleda bilo koji (čiji) pristup predmetu nauke, naučnim teorijama i problemima, naučnim rezultatima i samoj primeni nauke

...

- * Osećaj da se realistično sagledaju ciljevi smisao i dometi sopstvenih i tuđih istraživanja, bez potcenjivanja/precenjivanja
- * Treniranje da se uoči kada „otkrivamo toplu vodu“
- * Prevencija plagijarizma
- * Podsticanje interesovanja za istoriju i raznovrsnost nauke, njenu specifičnu kulturu i društveni uticaj

Šta god da ćete raditi u životu treba da znate...

- * Metodsko težnja objektivnosti, sistematičnosti i pouzdanosti od nas čini zrele profesionalce gde god i s kim god da radimo
- * Kritičko mišljenje, koje je u osnovi metodologije kao discipline koja preispituje vidove i posledice saznanja, važna je odlika i nas kao profesionalaca i kao građana
- * Ključno je da kritičko mišljenje razlikujete od kritizerskog stava prema svemu i svakom, posebno od „imanja mišljenja“ tj. stava o onome o čemu ne posedujete stručna znanja, tipičnog za savremeno društvo

Hvala na pažnji

Iskoristite priliku za stalne konsultacije:
milmil@f.bg.ac.rs